

การจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนวิถีพุทธของเทศบาลตำบลศรีบัวบาน อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน

Tourism Management By The Buddhist integrated Community Of Sri Bua Ban
Subdistrict Municipality Muang District Lamphun Province

พระยี่ตาล ฐิตสัรวโร (นามแสง) Phra Yeetan Thittasangwaro (Namsang)

วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Lamphun Buddhist College Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Tarnsbb321@gmail.com

Received 2023/04/28

Revised 2024/06/12

Accepted 2024/07/12

บทคัดย่อ

วิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1)ศึกษาระดับความคิดเห็นของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลศรีบัวบาน 2)ศึกษาระดับความคิดเห็นของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลศรีบัวบาน โดยจำแนกส่วนบุคคล 3)ศึกษาแนวการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนวิถีพุทธของเทศบาลตำบลศรีบัวบาน การวิจัยแบบผสมวิธี แจกแบบสอบถาม ประชาชน ได้กลุ่มตัวอย่าง 379 คน การวิจัยเชิงปริมาณใช้แบบสอบถาม ใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการหาความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนและวิเคราะห์โดยการทดสอบค่าที และ ค่าเอฟ การวิจัยเชิงคุณภาพโดยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน 10 รูปหรือคนวิเคราะห์เชิงเนื้อหา นำเสนอโดยวิธีการพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า

1. ระดับความคิดเห็นของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลศรีบัวบาน ในการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนวิถีพุทธของเทศบาลตำบลศรีบัวบาน โดยภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง
2. ผลการเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของประชาชน พบว่า ประชาชนที่มี อายุ การศึกษา และรายได้ต่อเดือนต่างกัน มีความคิดเห็นแตกต่างกัน ระดับ 0.05 ยอมรับสมมติฐานการวิจัย ส่วนเพศ อาชีพ มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน ปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย
3. แนวทางการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนวิถีพุทธของเทศบาลตำบลศรีบัวบาน หลักสัปปายะ7 พบว่า 1)อวาสสัปปายะ การรักษาความสวยงามของบริเวณพื้นที่ 2)โคจรสัปปายะ จัดทำเส้นทางสะดวกในการสัญจร 3)ภัสสสัปปายะ สร้างกลยุทธ์ที่ส่งผลต่อความประทับใจ 4) บุคคลสัปปายะ การพัฒนาทักษะด้านการบริการ 5)โภชนสัปปายะ มีร้านอาหารที่สะอาด 6)ด้านอุตุสัปปายะ จัดโซนนิ่งหรือแผนผังการท่องเที่ยวให้สวยงาม 7)ด้านอิริยาปถสัปปายะ การจัดที่พักผ่อนให้เพียงพอ

คำสำคัญ : การจัดการ, การท่องเที่ยว, สัปปายะ7.

Abstract

The objectives of this thesis are 1) to study the level of opinions of people in Sri Bua Ban Subdistrict Municipality 2) to study the level of opinions of people in Sri Bua Ban Subdistrict Municipality classified according to personal factors 3) to study the tourism management guidelines by the Buddhist integrated community of Sri Bua Ban Subdistrict Municipality. This mixed method research was conducted by distributing questionnaires to the sample of 379 people. Quantitative research collected data using questionnaires. Data analysis used frequencies, percentages, averages, and standard deviations; and analyzed by t-test and F-test. Qualitative research by conducted of in-depth interviews with 10 key informants using content analysis and presented by means of description.

The research results found that:

1) Level of opinions of people in Sri Bua Ban Subdistrict Municipality in the tourism management by the Buddhist integrated community of Sri Bua Ban Subdistrict Municipality, the overall level is at a moderate level.

2) Results of comparing the level of opinions of people, it was found that people with different ages, educational backgrounds, and average monthly incomes had different opinions with statistical significance at the 0.05 level, the research hypothesis was therefore accepted. As for gender and occupation, there were no different opinions. Therefore, the research hypothesis was rejected.

3) Guidelines for managing tourism by the Buddhist integrated community of Sri Bua Ban Subdistrict by applying the principles of *Sappāya* 7. It was found that 1) *Avāsa-Sappāya*: maintaining the beauty of the area 2) *Gocara-Sappāya*: creating a convenient route for traveling 3) *Bhassa-Sappāya*: creating a strategy that influences the impression 4) *Puggala-Sappāya*: developing service skills 5) *Bhojana-Sappāya*: provide clean restaurants 6) *Utu-Sappāya*: arrange beautiful zones or travel plans 7) *Iriyāpatha-Sappāya*: adequate place to rest.

Keywords: Management, Tourism, *Sappāya* 7.

บทนำ

แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์แห่งชาติ 20 ปี เริ่มที่ (พ.ศ. 2561 – 2580) ประเทศไทยได้กำหนดแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2561-2565) โดยมีเป้าหมายการขับเคลื่อนการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ขององค์การสหประชาชาติ ในเป้าหมายด้านที่ 12 และหลักการที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน เป็นรูปธรรมที่ชัดเจน กวิสรา จันทรแสงศรี , พระครูปลัดอดิศักดิ์ วชิรปญโญ (2566) โดยที่ประเทศไทยได้ให้ความสำคัญการสร้างสรรค์การบริการการท่องเที่ยวให้นักท่องเที่ยว โดยมุ่งเน้นการใช้ความรู้ร่วมกับนวัตกรรมผนวกกับ จุดแข็งทางด้านประเพณี วัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่นของไทย รวมทั้งวิถีชีวิตของบุคคลภายในสถานที่ท่องเที่ยว เพื่อเพิ่มมูลค่าและคุณค่าการท่องเที่ยวในรูปแบบต่างๆ แก่นักท่องเที่ยวเกิดความประทับใจในอัตลักษณ์ของสถานที่ท่องเที่ยวนั้นๆ ลงสู่ทุกๆ จังหวัดของประเทศไทย

การจัดการท่องเที่ยวที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และระบบนิเวศโดยคำนึงถึงความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม สังคม วัฒนธรรม และชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมกันปฏิบัติ ร่วมรับผิดชอบ และร่วมกันรับผลประโยชน์ เพื่อให้ชุมชนเป็นผู้รับประโยชน์สูงสุดที่เกิดจากการท่องเที่ยวภายในชุมชนนั้นๆ วีระพล ทองมา (2566) การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือพัฒนาชุมชนและสร้างการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างชาวบ้านในท้องถิ่นกับนักท่องเที่ยว รวมถึงเป็นการพัฒนาและส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมกับการท่องเที่ยวของชุมชน

การท่องเที่ยวยังประสบกับปัญหาหลายภาวะและส่งผลกระทบต่อสังคมหรือชุมชนนั้นๆ สุดถนอม ตันเจริญ (2558) เพราะการเติบโตของการท่องเที่ยวที่มีผลดีทางเศรษฐกิจ ส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อม เช่น ปัญหาการทำลายทัศนียภาพ ค่าครองชีพสูงขึ้น วิถีชีวิตของชุมชนเปลี่ยนไปเป็นสังคมเมืองและสูญเสียความเป็นตัวตนหรือเอกลักษณ์ของท้องถิ่นได้ การจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนจึงเป็นทางออกที่ดีสำหรับการลดและขจัดปัญหา ในขณะที่นักท่องเที่ยวบางกลุ่มก็เห็นความสำคัญของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่มุ่งปกป้องสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมประเพณีที่สืบทอดโบราณสถาน ศิลปวัตถุ การแสดง ในขณะที่มีนักท่องเที่ยวที่ต้องการท่องเที่ยวเพื่อสัมผัสกับวิถีชาวบ้านและภูมิปัญญาท้องถิ่นก็มีมากขึ้นเรื่อย ๆ

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะทำเรื่อง การจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนวิถีพุทธของเทศบาลตำบลศรีบัวบาน อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน โดยนำหลักธรรม สัปายะ 7 ได้แก่ สถานที่เหมาะสม การเดินทางเหมาะสม การพูดคุยเหมาะสม บุคลากรเหมาะสม อาหารเหมาะสม สิ่งแวดล้อมเหมาะสม อิริยาบถเหมาะสม เพื่อเป็นแนวทางในการจัดการการท่องเที่ยวภายในชุมชนของเทศบาลตำบลศรีบัวบาน อย่างมีประสิทธิภาพในการจัดการการท่องเที่ยว ภายใต้หลักธรรมของพุทธศาสนาร่วมกับหลักทฤษฎี 5A ได้ สิ่งที่น่าสนใจ ความสะดวกในการเดินทาง สิ่งอำนวยความสะดวก การบริการที่พัก

และ กิจกรรมการท่องเที่ยว ในการยกระดับการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนวิถีพุทธของเทศบาลตำบลศรีบัวบาน อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน ต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาระดับการจัดการท่องเที่ยวชุมชนของเทศบาลตำบลศรีบัวบาน อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน
- 2) เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนต่อการจัดการท่องเที่ยวชุมชนวิถีพุทธของเทศบาลตำบลศรีบัวบาน อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล
- 3) เพื่อนำเสนอ แนวทางการจัดการแหล่งท่องเที่ยวชุมชนวิถีพุทธของเทศบาลตำบลศรีบัวบาน อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน

วิธีดำเนินการวิจัย

- **ประชากร** คือ ประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นประชาชนที่มีสิทธิเลือกตั้งในเขตเทศบาลตำบลศรีบัวบาน อำเภอเมืองลำพูน จังหวัดลำพูน จำนวน 7,151 คน
- **กลุ่มตัวอย่าง** : กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง (Sample Size) และวิธีการสุ่ม กลุ่มตัวอย่าง (Sampling) โดยใช้สูตรของ Taro Yamane ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 379 คน และแบ่งกลุ่มตัวอย่างตามประชากรในเขตเทศบาลตำบลศรีบัวบาน
- **ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ** จำนวน 10 รูปหรือคน ได้แก่ นักวิชาการหรือผู้ปฏิบัติงานด้านพระพุทธศาสนา 2 รูป, ผู้บริหารเทศบาลตำบลศรีบัวบาน 3 คน, กลุ่มท่องเที่ยว 2 คน, และกลุ่มผู้นำชุมชน 3 คน
- **เครื่องมือการวิจัย** เชิงปริมาณ คือ แบบสอบถาม โดยนำเครื่องมือการวิจัยไปทดลองใช้กับประชากรที่มีลักษณะคล้ายกับกลุ่มตัวอย่างเพื่อหาสัมประสิทธิ์ความเที่ยงตรงของเครื่องมือ โดยแบ่งออกเป็น 4 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับตัวแปรตามการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนวิถีพุทธของเทศบาลตำบลศรีบัวบาน 5 ด้าน ตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนวิถีพุทธของเทศบาลตำบลศรีบัวบาน ตามหลัก สัปปายะ 7 และตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนวิถีพุทธของเทศบาลตำบลศรีบัวบาน และเชิงคุณภาพ คือ แบบสัมภาษณ์ สร้างแบบสัมภาษณ์เพื่อเสนอแนวทางเพิ่มประสิทธิภาพเกี่ยวกับการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนวิถีพุทธของเทศบาลตำบลศรีบัวบาน 5 ด้าน ตามหลัก สัปปายะ 7 คือ อาวาสสัปปายะ โคจรสัปปายะ ภัตตสัปปายะ บุคคลสัปปายะ โภชนสัปปายะ ภัตตสัปปายะ อุตุสัปปา โดยให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการวิจัย พิจารณาทั้งในด้านเนื้อหาสาระ และโครงสร้างของคำถามตลอดจนภาษาที่ใช้และตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ โดยหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อ

คำถาม และวัตถุประสงค์ (Item – Objective Congruence Index : IOC) โดยได้ค่า IOC = ๑.๐๐ ทุกข้อ หมายความว่า แบบสอบถามมีความสอดคล้องตามวัตถุประสงค์

- **การวิเคราะห์ข้อมูล** ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที ค่าเอฟ และวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนวิถีพุทธของเทศบาลตำบลศรีบัวบาน อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน มีผลการวิจัย ดังนี้

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ระดับการจัดการท่องเที่ยวชุมชนของเทศบาลตำบลศรีบัวบาน อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน โดยภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านอยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน ดังตาราง

การจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนวิถีพุทธ โดยภาพรวม	ระดับการปฏิบัติ		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. ด้านสิ่งที่ดึงดูดใจ	3.28	0.86	ปานกลาง
2. ด้านความสะดวกในการเดินทาง	3.25	0.96	ปานกลาง
3. ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก	3.21	0.94	ปานกลาง
4. ด้านการบริการที่พัก	3.23	0.99	ปานกลาง
5. ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว	3.20	0.96	ปานกลาง
ภาพรวม	3.23	0.89	ปานกลาง

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ประชาชนในเขตเทศบาลตำบลศรีบัวบานที่มี อายุ วุฒิการศึกษาและรายได้เฉลี่ยต่อเดือน ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนวิถีพุทธของเทศบาลตำบลศรีบัวบาน แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย ส่วน เพศและ อาชีพ มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย

วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 แนวทางการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนวิถีพุทธของเทศบาลตำบลศรีบัวบาน อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน โดยการนำหลักสัปปายะ 7 มีดังนี้

1.ด้านอवासสัปปายะ การรักษาความสวยงามของบริเวณพื้นที่ ให้ร่มรื่นสะอาดปราศจากมลพิษ ควรมีกิจกรรมที่เกี่ยวกับการปลูกต้นไม้เพิ่มมากขึ้น

2.ด้านโคจรสัปปายะ จัดทำเส้นทางสะดวกในการสัญจร และควรคำนึงถึงการให้บริการในด้านรับส่งนักท่องเที่ยวที่ไม่มีรถส่วนตัว

3. ด้านภัสสรสัปปายะ การสร้างกลยุทธ์ที่ส่งผลต่อความประทับใจในการต้อนรับ สื่อสารได้เข้าใจสื่อสารหลากหลายภาษา

4. ด้านบุคคลสัปปายะ การพัฒนาทักษะด้านการบริการและการต้อนรับนักท่องเที่ยวอย่างอบอุ่น ควรจะมีการตั้งกลุ่มแบ่งงานอย่างชัดเจน
5. ด้านโภชนาการสัปปายะ มีร้านอาหารที่สะอาดถูกต้องตามหลักสุขอนามัย
6. ด้านอตุสัปปายะ สภาพแวดล้อมภายในชุมชน จัดโซนนิ่งหรือแผนผังการท่องเที่ยวให้สวยงาม
7. ด้านอิริยาบถสัปปายะ การจัดที่นั่ง ที่พักผ่อนให้เพียงพอต่อนักท่องเที่ยว มีความรักในการปฏิบัติงานในด้านการให้บริการ

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนวิถีพุทธของเทศบาลตำบลศรีบัวบาน อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน ผู้วิจัยอภิปรายผลจากข้อค้นพบตามลำดับวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

อภิปรายผลการวิจัยข้อที่ 1 ระดับความคิดเห็นของประชาชนในเขตเทศบาล ตำบลศรีบัวบาน ในการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนวิถีพุทธของเทศบาลตำบลศรีบัวบาน อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน พบว่าโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าการจัดการการท่องเที่ยวภายในชุมชนของตำบลศรีบัวบาน ควรที่จะต้องมีการพัฒนาในด้านต่างๆ อีกมากมาย พัฒนาถนนหนทางให้สะดวกสบายมากยิ่งขึ้น สัญญาณโทรศัพท์และอินเทอร์เน็ตให้เข้าถึงในพื้นที่อย่างครอบคลุม รวมถึงสถานที่ท่องเที่ยวบางพื้นที่ยังขาดการพัฒนา เช่น ป้ายบอกทางหรือป้ายบอกสถานที่สำคัญต่างๆ ในชุมชน บุคลากรและชาวบ้านยังขาดความรู้ความเข้าใจในการท่องเที่ยวและทักษะการให้บริการแก่นักท่องเที่ยว รวมถึงการขาดประชาสัมพันธ์อย่างทั่วถึงและสิ่งอำนวยความสะดวกในด้านที่พักยังต้องมีการส่งเสริมและพัฒนาในด้านที่พักเพิ่มมากยิ่งขึ้นเพื่อที่เป็นงานวิจัยที่มีภาพรวมที่อยู่ในระดับที่ดีและดีมากสืบไป สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมนูญ มุณีทร (กองจันทร์ดี) (2561) พบว่า ความคิดเห็นของพุทธศาสนิกชนต่อการบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงพุทธของวัดในอำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ศิลปวิชญ์ น้อยสมมิตร (2562) ที่พบว่า การพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืนในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านโดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยพบผลการศึกษาคือ 1) การตลาดในแหล่งท่องเที่ยว 2) การฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยว 3) การสร้างกิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยว 4) การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน 5) การส่งเสริมทักษะคนในพื้นที่ และ 6) ประสิทธิภาพของแหล่งท่องเที่ยว

อภิปรายผลการวิจัยข้อที่ 2 ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนในเขตเทศบาล ตำบลศรีบัวบาน ในการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนวิถีพุทธของเทศบาลตำบลศรีบัวบาน อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล โดยภาพรวม จำแนกตามเพศ พบว่าไม่แตกต่างกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ แสงเดือน รติธร (2555) พบว่า นักท่องเที่ยวชาวจีนส่วนใหญ่เป็นเพศชาย อายุระหว่าง 21-30 ปี ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย จำแนกตามอายุ พบว่า

แตกต่างกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ ชันฉัตรธินิตา กิตติอนันต์ธาดา(2562) พบว่า ประชาชนที่มีเพศ อายุ อาชีพ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน และระดับการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวในภาพรวม แตกต่างกัน จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย จำแนกตามวุฒิการศึกษา พบว่า แตกต่างกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระณิต อธิจิตโต (คงเนียม) (2561) พบว่า ประชาชนที่มี อาชีพ รายได้ การศึกษา อายุ ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม แตกต่างกัน จึงยอมรับสมมติฐาน จำแนกตาม ระดับอาชีพ พบว่า ไม่แตกต่างกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูใบฎีกาสมบัติ ปภาโส (2558) พบว่า ผู้มาเที่ยวที่มีอาชีพ ต่างกัน นั้นมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธของวัดป่าเลไลยก์วรวิหาร อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้จำแนกตามรายได้ พบว่า แตกต่างกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ รัฐกานต์ สามสี (2558) พบว่า ประชาชนที่เดินทางเข้ามาเที่ยวในอุทยานแห่งชาติหาดเจ้าไหม จังหวัดตรัง ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มี ระดับรายได้ต่อเดือน 10,000 –30,000 บาท ภูมิลำเนาอยู่ภายใต้ ส่วนใหญ่เดินทางมาท่องเที่ยวไม่พักค้างคืน ใช้จ่ายพาหนะรถยนต์ส่วนบุคคล ค่าใช้จ่ายสำหรับการเดินทางท่องเที่ยวต่อคนต่อครั้งอยู่ที่ไม่เกิน 1,000 บาท แตกต่างกัน ดังนั้นจึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย

อภิปรายผลการวิจัยข้อที่ 3 แนวทางการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนวิถีพุทธของเทศบาลตำบลศรีบัวบาน อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน โดยการประยุกต์หลักสัปปายะ7 สรุปได้ดังนี้ 1) ด้านอวาสสัปปายะ : สถานที่เหมาะสม สถานที่ท่องเที่ยวที่มีความสงบ ร่มรื่น เหมาะแก่การพักผ่อนจิตใจ และมีการดูแลรักษาความสะอาดและ ความเป็นระเบียบเรียบร้อยของสถานที่ท่องเที่ยว สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระทิพย์พนาภรณ์ ชยาภินันโท (เลาลี) (2559) พบว่า รูปแบบและกระบวนการจัดการท่องเที่ยวเชิงพุทธเพื่อเสริมสร้างจิตสานึกสาธารณะของวัดในล้านนา คือ 1) อวาสสัปปายะ ที่อยู่อาศัยเป็นที่สบาย 2) โจรสัปปายะ แหล่งอาหารเป็นที่สบาย 3) ภัตสัปปายะ ถ้วยคานเป็นที่สบาย 4) บุคคลสัปปายะ บุคคลเป็นที่สบาย 5) โภชนสัปปายะ อาหารเป็นที่สบาย 6) อุตสัปปายะ อุณหภูมิเป็นที่สบาย และ 7) อิริยาบถสัปปายะ การเคลื่อนไหวเป็นที่สบาย 2) ด้านโจรสัปปายะ : การเดินทางเหมาะสม การที่มีเส้นทางที่สะดวกสบาย ง่ายต่อการเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวโดยชุมชนวิถีพุทธ มุ่งเน้นไปที่การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและธรรมชาติ สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระวีระศักดิ์ ชยธมโม (สุวรรณวงศ์) พบว่า วัดธารน้ำไหล (สวนโมกขพลาราม) ได้มีแนวทางการการวัดตามหลักสัปปายะ7 ทั้งนี้ทางวัดได้ดำเนินการทั้ง 7แนวทาง กล่าวคือ ด้านโจรสัปปายะ วัดอยู่ติดกับถนนสายหลักของภาคใต้คือถนนสายเอเชีย การสัญจรไปมาจึงสะดวกสบาย มีหลายช่องทางในการเดินทางเข้าภายในวัดและชุมชน 3) ด้านภัตสัปปายะ : การพูดคุย มีการพูดคุยประชาสัมพันธ์ข่าวสารเกี่ยวกับการสถานที่ท่องเที่ยวภายในชุมชนให้ความรู้ความเข้าใจแก่นักท่องเที่ยวรวมถึงโปรโมทในสถานที่ท่องเที่ยวในชุมชนให้มีการรับรู้มากยิ่งขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระอธิการสุรศักดิ์ สุขุมโล, พระมหาสุนันท์ สุนนโท, พระปลัดระพิน พุทธิสารโร (2564) พบว่า สภาพปัจจุบันของการบริหารจัดการ

แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม คือ วัดมีทรัพยากรการท่องเที่ยว สิ่งปลูกสร้างที่สวยงามมีกิจกรรม วัฒนธรรมประเพณีในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ด้านการโฆษณาและประชาสัมพันธ์ควรจัดทำแผนที่ การท่องเที่ยวเว็บไซต์/เพจ/Facebook/Instagram/Line/YouTubeภาษาอังกฤษ ภาษาอาเซียนบุคลากรควรจัดฝึกอบรม ด้านภาษาต่างประเทศและเปิดรับฟังข้อร้องเรียน/ข้อเสนอแนะ/เพื่อปรับปรุงแก้ไขและควรมีเจ้าหน้าที่ดูแลรักษาความปลอดภัยตลอดเวลา 4) ด้านบุคคลสัปปายะ : บุคลากรเหมาะสม บุคคลที่มีความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับวิถีชีวิต ภูมิปัญญา และมีทักษะการสื่อสาร สามารถสื่อสารกับนักท่องเที่ยวได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีความเป็นมิตร ยิ้มแย้มแจ่มใส บริการนักท่องเที่ยวด้วยความประทับใจ สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระเอกลักษณ์ อชิโต ประเสริฐ ธิลาว และพระมหากฤษฎา กิตติโสภณ (2563) พบว่า 1) ทางวัดมีการจัดการท่องเที่ยวเป็นระเบียบ สวยงาม มีการพัฒนาและปรับปรุงศาสนสถานแบบประหยัดเรียบง่าย มีการเสริมทักษะแก่บุคลากร 2) พระสงฆ์และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ร่วมกันออกความคิดเห็นต่อกระบวนการในการจัดการท่องเที่ยว ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก 3) การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธได้แก่ การอนุรักษ์โบราณสถาน และโบราณวัตถุให้มีความมั่นคงแข็งแรง และคงไว้ซึ่งเอกลักษณ์ความเป็นไทย การพัฒนาทักษะทางด้านภาษาและวัฒนธรรมท้องถิ่นอย่างมีประสิทธิภาพ รวมถึงการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวลักษณะเชิงปฏิบัติธรรมบูรณาการกับการอนุรักษ์โบราณสถานและการบูรณาการวิถีชีวิตความเป็นไทยร่วมกับศาสนอื่นอย่างสันติสุข 5) ด้านโภชนา สัปปายะ : อาหารเหมาะสม การบริโภคอาหารอย่างเหมาะสม ซึ่งสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการจัดการการท่องเที่ยว ในด้านอาหารท้องถิ่น เน้นเสนออาหารท้องถิ่นที่ใช้วัตถุดิบตามฤดูกาล สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูศรีกิตยาธร (นันทชัย เจริญยุทธ) และคณะ (2564) พบว่า การประยุกต์ใช้หลักสัปปายะ 4 เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาของวัดไชยธาราราม (วัดฉลอง) อำเภอเมือง จังหวัดภูเก็ต เป็นการประยุกต์หลักสัปปายะ 4 ได้แก่ หลักอาวาสสัปปายะมาประยุกต์ใช้ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวในส่วนของสถานที่ นำหลักโคจรสัปปายะมาประยุกต์ใช้ในการจัดการด้านอาหาร นำหลักบุคคลสัปปายะมาประยุกต์ใช้ในการจัดการด้านบุคคล นำหลักภัสสสัปปายะมาประยุกต์ใช้ด้านปฏิบัติธรรม ซึ่งเมื่อนำหลักสัปปายะ 4 มาประยุกต์ใช้ทำให้การท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาของวัดไชยธาราราม เป็นการท่องเที่ยวที่มีคุณภาพทั้งในส่วนของวัดและนักท่องเที่ยว 6) ด้านอตุสัปปายะ : สิ่งแวดล้อมเหมาะสม มีการรักษาความสะอาดทั้งในสถานที่ท่องเที่ยว บ้านเรือน และพื้นที่ส่วนกลาง เพื่อสร้างความประทับใจแก่นักท่องเที่ยว ส่งเสริมสุขอนามัยที่ดี และรักษาภาพลักษณ์ของชุมชน รวมถึงมีระบบจัดการขยะที่มีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับงานวิจัยของ สิงห์คำ มณีจันทสุข (2563) พบว่า การบริหารจัดการสวัสดิการสำหรับคนพิการทางการเคลื่อนไหวหรือทางร่างกายขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านโดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยได้ดังนี้ 1) สวัสดิการ เบี้ยคนพิการ 2) การแพทย์และสุขภาพ 3) การลดหย่อนค่าโดยสารขนส่งสาธารณะสำหรับคนพิการ 4) การมีงานทำ 5) บริการกู้ยืมเงินประกอบอาชีพสำหรับคนพิการ 6) การ

ปรับสภาพที่อยู่อาศัย 7) การศึกษา และ 8) การจัดให้มีสิ่งอำนวยความสะดวกตามลำดับ 7) ด้านอิริยาบถสี่ปายะ : อิริยาบถเหมาะสม มีการแต่งกายสุภาพเรียบร้อย เหมาะสมกับวัฒนธรรมประเพณีต้อนรับนักท่องเที่ยวด้วย ความอบอุ่น ยิ้มแย้มแจ่มใส การ สอดคล้องกับงานวิจัย ของ พระสุนันท์ สุ่มโคล (วิลา มาศ) (2559) พบว่า วิธีการฝึกอบรม การบริหารจัดการ วิทยากร และเนื้อหาสาระธรรมแนวทางในการพัฒนารูปแบบการฝึกอบรมพบว่า ควรรักษาสภาพการณ์ตาม หลักสี่ปายะ 7 ให้คงเดิม วิธีการฝึกอบรมยึดหลักสติปัญญา 4 ตามแบบของพระพุทธเจ้า การฝึกอบรมไม่มีรูปแบบที่ตายตัวสอนตามสภาวะผู้เข้าปฏิบัติธรรม การบริหารจัดการควรมีการมอบหมายงาน และมีการปรับหลักสูตรให้เข้มข้นขึ้น เพื่อเหมาะสำหรับผู้ผ่านการปฏิบัติมาแล้ว วิทยากรควรมีการฝึกอบรมเพิ่มเติม เพื่อให้มีความรู้ ความเข้าใจทั้งทางด้านปริยัติ ปฏิบัติปฏิเวธ ในการเป็นผู้นำทางด้านจิตวิญญาณที่จะพาผู้เข้าปฏิบัติธรรมให้มีคุณภาพชีวิตที่ดียิ่งขึ้น

องค์ความรู้ใหม่

จากผลการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนวิถีพุทธของเทศบาลตำบลศรีบัวบาน อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน จากการศึกษาทำการวิจัยโดยการนำหลักทฤษฎี 5A เกี่ยวกับการจัดการการท่องเที่ยว นำมาบูรณาการร่วมกับหลักธรรมทางพุทธศาสนาหลักสี่ปายะ 7 ความเหมาะสม 7 ประการ จึงสังเคราะห์จากการทำการวิจัยเกี่ยวกับการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนวิถีพุทธ องค์ความรู้ที่ได้ คือ

1. การมีส่วนร่วม คือ ชุมชนควรมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยวในชุมชน
2. การเคารพต่อศาสนาและวัฒนธรรม คือ การท่องเที่ยวต้องไม่ส่งผลกระทบต่อสถานที่ ศักดิ์สิทธิ์ ประเพณี และวิถีชีวิตของชุมชน
3. การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม คือ การท่องเที่ยวชุมชนเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น
4. การตลาดและการประชาสัมพันธ์ คือ ควรมีการส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธอย่างมีประสิทธิภาพ โดยการใช้โปรโมทผ่านทางช่องทางออนไลน์ต่างๆ
5. การพัฒนาอย่างยั่งยืน คือ การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนเป็นแนวทางการท่องเที่ยวที่คำนึงถึงผลกระทบต่อ เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ดังแผนภาพนี้

หลักสัปปายะ 7

- อาวาสสัปปายะ คือ สถานที่ที่เหมาะสม
- โคจรสัปปายะ คือ การเดินที่เหมาะสม
- ภัตตสัปปายะ คือ การพูดคุยเหมาะสม
- บุคคลสัปปายะ คือ บุคลากรเหมาะสม
- โภชนสัปปายะ คือ อาหารเหมาะสม
- อุตุสัปปายะ คือ สิ่งแวดล้อมเหมาะสม
- อริยาบถสัปปายะ คือ อริยาบถเหมาะสม

การจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน

- ด้านสิ่งที่ดึงดูดใจ
- ด้านความสะดวกในการเดินทาง
- ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก
- ด้านการบริการที่พัก
- ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว

สรุป และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “การจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนวิถีพุทธของเทศบาลตำบลศรีบัวบาน อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน” ชุมชนควรมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยวในชุมชน ร่วมกับทางภาครัฐและเอกชนช่วยกันกำหนดแนวทางการท่องเที่ยวภายในชุมชน สมาชิกในชุมชนควรได้รับการอบรมและมีทักษะที่จำเป็นสำหรับการบริการนักท่องเที่ยว รวมถึงทางชุมชนต้องได้รับประโยชน์อย่างเป็นธรรมจากการท่องเที่ยว การท่องเที่ยวต้องไม่ส่งผลกระทบต่อสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ ประเพณี และวิถีชีวิตของชุมชน ควรมีการส่งเสริมความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับศาสนาพุทธและวัฒนธรรมท้องถิ่น สื่อสารทำความเข้าใจกับนักท่องเที่ยวในการแต่งกายสุภาพและปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของชุมชนที่ได้ตั้งไว้อย่างเป็นระเบียบเรียบร้อย นักท่องเที่ยวจะต้องให้ความสำคัญต่อความเชื่อ ประเพณี และวิถีชีวิตของผู้คนในชุมชน แม้ว่าจะแตกต่างจากนักท่องเที่ยวก็ตาม โดยที่ไม่ลบหลู่ดูถูก หรือพยายามเปลี่ยนแปลงความเชื่อของคนในชุมชน การท่องเที่ยวชุมชนเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น ส่งเสริมให้ผู้มาเยือนได้สัมผัสวิถีชีวิต วัฒนธรรม และธรรมชาติของชุมชน การท่องเที่ยวชุมชนที่ยั่งยืน จำเป็นต้องให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเพื่อรักษาสมดุลของธรรมชาติและระบบนิเวศในชุมชน ควรส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวตระหนักถึงความสำคัญของการอนุรักษ์ธรรมชาติภายในชุมชน ควรมีการส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธอย่างมีประสิทธิภาพ โดยการที่โปรโมทผ่านทางช่องทางออนไลน์ต่างๆ เพื่อให้ผู้คนรับรู้ข้อมูลเกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยว กิจกรรม และวัฒนธรรมท้องถิ่น การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนเป็นแนวทางการท่องเที่ยวที่คำนึงถึงผลกระทบต่อ เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม โดยมุ่งหวังที่จะสร้างสมดุลระหว่างการพัฒนาการท่องเที่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมในท้องถิ่น เพื่อส่งมอบประสบการณ์การท่องเที่ยวที่ดีให้กับนักท่องเที่ยวในปัจจุบันและอนาคตสืบไป

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

- 1) เทศบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรที่จะมีการดำเนินงานในด้านการท่องเที่ยวให้เป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น
- 2) เทศบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการจัดฝึกอบรมให้แก่คนในชุมชนเกี่ยวกับการบริการนักท่องเที่ยว ภาษาต่างประเทศ วัฒนธรรม ประเพณีท้องถิ่น การนำเสนอวิถีชีวิตของชุมชน
- 3) ทางเทศบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรที่จะมีการจัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวภายในชุมชนรวมถึงเชื่อมโยงเครือข่ายการท่องเที่ยวกับชุมชนอื่นๆเพื่อเสริมสร้างการท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

- 1) ควรที่จะมีการทำแบบสอบถามของประชาชนและ จัดประชุมชี้แจงข้อมูลและรับฟังความคิดเห็นจากผู้อยู่อาศัยในชุมชนเกี่ยวกับการท่องเที่ยว

2) ควรที่สร้างห้องน้ำสาธารณะภายในชุมชน ส่งเสริมร้านอาหารรวมถึงระบบขนส่งมวลชน และพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ ในชุมชนมากยิ่งขึ้น

3) พัฒนาสื่อประชาสัมพันธ์ที่น่าเสนอเอกลักษณ์ของชุมชนวิถีพุทธ เข้าร่วมงานการท่องเที่ยว และประชาสัมพันธ์ชุมชนในช่องทางต่างๆ มีการพัฒนาเว็บไซต์และสื่อออนไลน์เพื่อการจองที่พักและกิจกรรม

4) ควรที่มีการรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของชุมชน อนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมถึงพัฒนาระบบจัดการขยะมูลฝอยที่ดี และจัดกิจกรรมปลูกต้นไม้และสร้างพื้นที่สีเขียว

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรมีการศึกษาบริบทในพื้นที่รวมถึงนโยบายที่เกี่ยวกับการส่งเสริมการท่องเที่ยวภายในชุมชนจุดแข็งจุดอ่อนปัญหาและอุปสรรคของชุมชน

2) ควรมีการสร้างองค์ความรู้เข้าใจให้กับคนในชุมชน ในการจัดการการท่องเที่ยวภายในชุมชน ร่วมกันแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้านแนวทางการจัดการ การท่องเที่ยวโดยชุมชน ว่าควรมีแนวทางอย่างไรในการก่อให้เกิดการท่องเที่ยวที่น่าสนใจและ ก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดของคนในชุมชน

References

- กวิสรา จันทรแสงศรี และ พระครูปลัดอดิศักดิ์ วชิรปญโญ.(2566). “การพัฒนาการท่องเที่ยววิถีพุทธ กลีกรมอย่างยั่งยืนโดยพุทธสันติวิธีของชุมชนบ้านหนองแต้ จังหวัดสุพรรณบุรี”. *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร.* 11 (2) (มีนาคม-เมษายน).
- ชนันท์ธิดา กิตติอนันต์ธาดา. (2562). “ศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนในเขตพื้นที่สามเหลี่ยมปากแม่น้ำยม-น่าน อำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์”. *วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.*
- พระครูใบฎีกาสมบัติ ปภาโส. (2558). “การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธของวัดป่าเลไลยก์วรวิหาร อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี”. *สารนิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.*
- พระครูศรีกิตยาธ (นนทชัย เจริญยุทธ) และคณะ. (2564). “การประยุกต์ใช้หลักสปปายะ 4 เพื่อเสริมสร้างการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาของวัดไชยธาราราม (วัดฉลอง) อำเภอเมือง จังหวัดภูเก็ต”. *วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์.* 6 (2) (พฤษภาคม-สิงหาคม).
- พระทิพย์พนาภรณ์ ชยาภินันโท (เลาลี). (2559). “รูปแบบและกระบวนการสร้างจิตสำนึกสาธารณะเพื่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงพุทธของแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาในล้านนา”. *รายงานวิจัย. สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.*

- พระธนิศ อธิจิตโต (คงเนียม). (2561). “การบริหารการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของเทศบาลเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ”. *สารนิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมุนินทร์ มุนินทร (ทองจันทร์ดี). (2561). “การบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงพุทธของวัด ในอำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ”. *สารนิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระสุนันท์ สมุญโคโล (วิลามาศ). (2559). “ศึกษาการพัฒนารูปแบบการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต ผู้เข้าปฏิบัติธรรมในสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดพิษณุโลก แห่งที่ 4”. *Life Sciences and Environment Journal*. 3 (2) (กรกฎาคม-ตุลาคม).
- พระอธิการสุรศักดิ์ สุขุมาล. พระมหาสุนันท์ สุนนโท. พระปลัดระพีณ พุทธิสารโร. (2564). “การพัฒนาแบบการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดสระบุรี”. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*. 10 (2) (เมษายน – มิถุนายน).
- พระเอกกลัษณ์ อชิโต ประเสริฐ ธิลา และพระมหากฤษฎา กิตติโสภโณ. (2563). “รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธของวัดในจังหวัดสมุทรสงคราม”. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*. 9 (1) (มกราคม-มีนาคม).
- รัฐกานต์ สามสี. (2558). “การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของอุทยานแห่งชาติหาดเจ้าไหม จังหวัดตรัง”. *วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการท่องเที่ยว*. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- วีระพล ทองมา.(2566). “การท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community Based Tourism :CBT) สำหรับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนในเขตที่ดินป่าไม้”. [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <https://www.dnp.go.th/fca16/file/i49xy4ghqzsh3j1.doc> [5 กุมภาพันธ์ 2566].
- ศิลปวิญญ์ น้อยสมมิตร. (2562). “รูปแบบการพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืนในพื้นที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา”. *ดุชนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขารัฐประศาสนศาสตร์*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สิงห์คำ มณีจันสุข. (2563). “การบริหารจัดการสวัสดิการสำหรับคนพิการทางการเคลื่อนไหวหรือทางร่างกาย ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น”. *ดุชนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขารัฐประศาสนศาสตร์*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สุดถนอม ตันเจริญ.(2558). “ประเพณีลอยกระทงกับการสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นและการอนุรักษ์วัฒนธรรม”. *รายงานสืบเนื่องการประชุมวิชาการระดับชาติสหวิทยาการเอเชียอาคเนย์ 2558*. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยเอเชียอาคเนย์.

แสงเดือน รตินธร. (2555). ปัจจัยผลักดันและปัจจัยดึงดูดที่มีผลต่อนักท่องเที่ยวชาวจีนในการตัดสินใจเลือกมาท่องเที่ยวในประเทศไทย. วารสารวิชาการสมาคมสถาบันอุดมศึกษาเอกชนแห่งประเทศไทย (สสอท.). 18 (2) (พฤษภาคม).